

Lucia Molčányiová:

Analýza feministickéj interpretácie Koránu

(Oponentský posudek diplomové práce)

Předložená práce, věnovaná tématu vymezenému v titulu, se soustřeďuje na jednu z klíčových otázek koránského pohledu na rovnoprávné postavení žen: na interpretaci kontroverzního verše 4:34. Rád konstatuji, že autorka úkol, který si předsevzala, definuje a řeší plně kompetentně, s erudovaným přehledem po historických souvislostech a dnešních složitostech nejednoznačně kladené a zodpovídané otázky. Práce má přehlednou strukturu. Výklady postupují od obecné prezentace postavení žen v islámu k tematice islámského feminismu a klasické a modernistické koránské exegeze. Vlastní jádro analýzy pak představují kapitoly o metodologických principech feministických výkladů Koránu. Ústředním bodem, k němuž autorka směřuje a jemuž věnuje nejvíce místa a interpretačního úsilí, se pak stává avizovaný známý verš, chápaný v tradičním doslovném pojetí použité terminologie jako potvrzení Božího souhlasu s mužskou nadřazeností a případně i právem přimět ženy k poslušnosti, je-li třeba, i bitím. Dnešní feministický výklad dospívá k odmítnutí jak nadřazenosti, tak kázeňského násilí. Autorka objasňuje tento přístup, zdůrazňující rovnost pohlaví, trojici principů, o něž se feministky opírají. Jde o sociální kontext okolností zjevení; o holistické pojetí Koránu jako projevu Boží vůle požadující obecné dobro a v manželství harmonii a rovnost komplementárních, biologicky rozdílných partnerů; a nakonec přezkoumání termínů užitých ve verši, které prokáže zkreslující slabiny tradičního (ne)porozumění. Soustředění na hermeneutiku jediného, ovšem kulturně velmi významného verše knihy, pokládané muslimy za autentické Boží slovo, přerůstá zákonitě do širšího zamyšlení nad reformními pohledy na Korán. Autorka si je vědoma sporů, jaké dnes rostou v žité realitě islámu přímo před očima a méně dramaticky vzbuzují diskuse o jeho věroučných základech, včetně Koránu, sama však nepřekračuje vytyčené hranice předsevzaté textové analýzy.

Práce se opírá o poměrně rozsáhlou literaturu. Výrazně v ní převládají texty soudobých muslimských feministek publikované anglicky, tedy vlastně prameny, které autorka analyzuje a třídí. Prokazuje přitom plné porozumění, vnímá přesně i drobné rozdíly v chápání a směřování nabízených argumentací. Je si vědoma, že každá interpretace má tendenci něco potlačovat a něco zdůraznit. Ve vlastním přemýšlení, souhrnech a závěrech si počíná kultivovaně, vyhýbá se zjednodušujícím paušalizacím, osvědčuje skutečný zájem o zkoumané téma a srozumitelně a čtivě, příjemným bohatým jazykem, podává výsledky, k nimž dospěla.

Po slovech chvály docházím k připomínce. Jsou v podstatě dvojího rázu a souvisejí do určité míry s převahou různorodých anglických zdrojů v použité literatuře. Zřejmě pod jejím vlivem nejsou u některých arabských termínů ve slovenském textu vyznačeny délky samohlásek: viz *džáhilíja* (s. 12, 13, 14), *tábi`ún* a *`ulúm al-qur`án* (s. 21). Vícekrát se v práci objevuje termín *qiwwama* jako substantivum označující „ochrannou péči“ vyjádřenou ve verši 4:34 predikátovým adjektivem *qawwámún*; toto substantivum má ovšem znít *qiwáma*. A k formálním připomínce ještě dva zřejmé překlepy: al-Afghání zemřel v r. 1897 (s. 22) a pojem *nušúz* – užívaný právě o vzdorovitosti ženy vůči muži - má být uveden jako neposlušnost (omylem poslušnost, s. 45).

Druhým typem připomínce chci vyjádřit politování nad poměrnou krátkostí práce. Je nepochybné, že autorka velmi soustředěně a metodologicky přesně řeší otázku, kterou si položila. Příležitostně naznačuje, že ví o širším kontextu problémů, s nimiž se potýkají dnešní muslimští exegeté Koránu. Škoda, že v některém z těchto směrů práci nerozšířila. Připomenu například, že Riffat Hassan (o níž jsem česky vícekrát psal) dokládá příběh pádu prvního lidského páru z koránského pohledu také upozorněním, že Bůh oslovoval oba společně

arabským dvojným číslem. Připomínám také `Áišu `Abdarrahmán („Bint aš-Šáti“), v práci zmíněnou jen okrajově. Nepřehlédnutelná egyptská exegetka ve svých arabsky psaných *tafsírech* pracovala už od šedesátých let na správném výkladu termínů, a to s cítem pro celek a ušlechtilý záměr Koránu jako celku. Nizozemský orientalista J. Jansen označil její díla za nejlepší soudobou exegezi zaměřenou na analýzu jazyka. Pro více podrobností odkazuji na svou studii, kterou mohla naše autorka s prospěchem využít: LK „Moderní islámské výklady Koránu: tendence, překlady a spory“ in: Jiří Hanuš a kol. *Boží slovo a slovo lidské*, Brno: CDK, 2012, s. 50-71, se specializovanou kapitolou o feministické exegezi. Upozorňuji také na pozoruhodné nové pohledy na Korán, které publikují muslimky v Německu. Například Rabeya Müller mluví o hermeneutice důvěry a práva, jak je smí – podle jejího názoru – soukromě chápat vlastním způsobem každá žena. Turecké autorky v Německu se samozřejmě vyznamenávají i pohledem na praktický útlak žen (Necla Kelek) nebo na potřebu sexuální revoluce v islámu (Sayran Ateš), což směřuje k velmi novátorské interpretaci zkoumaného tématu ženiny rovnoprávnosti a případného vzdoru či neposlušnosti.

Z obecnějšího islamologického pohledu téma vyznívá stále aktuálně a podnětně. Doporučuji autorce, pokud by se mu chtěla věnovat i nadále, aby se při případné další práci, zvláště pokud by mělo jít o publikaci v knižním formátu, vydala i naznačenými dalšími směry. Překladová literatura v češtině z posledních let svědčí o tom, že v dnešních zápasech za liberální reformu islámu zaujímají přední místa právě muslimské intelektuálky (Ayaan Hirsi Ali, Karima Bennoune, dosud nepřeložená Irshad Manji aj.).

Uzavírám: Práce Lucie Molčányiové splňuje vysoké akademické nároky kladené na práce magisterské. Autorka prokázala schopnost samostatné vědecké práce a obohatila kvalitním dílem slovenskou i českou religionistiku zabývající se islámem. Doporučuji ji k obhajobě a při jejím úspěchu navrhuji klasifikaci výborně.

V Praze 25. srpna 2017

Prof. PhDr. Luboš Kropáček, CSc.
Husitská teologická fakulta UK